

โรงสีกับชุมชน "ความสัมพันธ์ที่รางเลือนไปตามกาลเวลา":

กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช

THE MILL AND COMMUNITY "RELATIONSHIP THAT FADE OVER TIME?":

A CASE STUDY OF NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

ฤทธิรงค์ ช่วยป้อง¹ และ เจษฎา นกน้อย²*

Rittirong Chaunypong¹ and Chetsada Noknoi²*

¹หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

¹Master of Business Administration Program, Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University

²สาขาวิชาบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

²Business Administration Department, Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University

*Corresponding Author, E-mail: cnoknoi@yahoo.com

Received: Mar 8, 2024

Revised: Mar 31, 2024

Accepted: Jul 25, 2024

Available: Dec 20, 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีกับชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน 2) ศึกษาปัจจัยที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีและชุมชนเปลี่ยนแปลงไป 3) ศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีและชุมชน และ 4) หาแนวทางพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีและชุมชน ผู้ให้ข้อมูลหลักแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ผู้ประกอบการโรงสี ผู้นำชุมชน และเกษตรกร โดยพบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละกลุ่มมีการอ้อมตัวของข้อมูลที่ 30 ราย ตามลำดับ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างในประเด็นของความสัมพันธ์ในอดีต ปัจจุบัน ผลกระทบที่เกิดขึ้น และการพัฒนาความสัมพันธ์ตามแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลใช้แบบเชิงประเด็น จากนั้นจึงตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ผลการวิเคราะห์พบว่า โรงสีและชุมชนเคยมี

ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันแต่ด้วยกาลเวลาและปัจจัยหลายอย่างทำให้ความสัมพันธ์เปลี่ยนแปลงไป แม้ความสัมพันธ์ของโรงสีและชุมชนจะเปลี่ยนแปลงไปแต่ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อทั้งสองฝ่ายโดยตรง แต่ส่งผลกระทบต่อถึงความสามัคคีในชุมชน การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีและชุมชนให้มีความยั่งยืนแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ สร้างเกษตรแปลงใหญ่ กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ และสนับสนุนเงินทุนให้ชุมชนพัฒนาเครื่องมือและเครื่องจักรทางการเกษตรที่ทันสมัย ด้านสังคม หาแนวทางลดข้อพิพาทระหว่างโรงสีและชุมชน สร้างความไว้วางใจสามัคคีกัน และด้านสิ่งแวดล้อม นำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมในการหาทางลดมลพิษที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิตของโรงสีข้าว

คำสำคัญ: โรงสี ชุมชน ความสัมพันธ์ การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

This research aims to 1) study the relationship between the mill and the community in the past and present. 2) examine the factors that have caused changes in the relationship between the mill and the community. 3) investigate the effects of changes in the relationship between the mill and the community and 4) find ways to develop relationships between the mill and the community. The key informants were divided into 3 three groups: mill operators, community leaders, and farmers. It was found that each group of key informants reached data saturation at 30 participants, respectively. The research instrument used was a semi-structured interview. The research instrument used was a semi-structured interview, focusing on past and present relationships, the effects of changes, and the development of relationships according to the concept of sustainable development. The researcher used thematic analysis and then triangulated the data. The analysis results found that The mill and the community used to have good relations with each other but over time and due to various factors, the relationship has changed. Although the relationship between the mill and the community has changed, it has not directly affected either side. However, it has impacted the unity within the community Developing a sustainable relationship between the mill and the community is divided into three areas: 1) economic aspect, creating large agricultural plots; promoting organic farming groups, and providing support funds for communities to develop modern agricultural tools and machinery. 2) social aspect: finding ways to reduce disputes between mills and communities and building trust and unity. 3) environmental aspect, incorporating technology to find ways to reduce pollution from the rice mill production process.

Keywords: mill, community, relationships, sustainable development

บทนำ

ธุรกิจโรงสีข้าวกับชุมชนเกษตรกรชาวนาสองอาชีพที่มีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งในอดีต โดยการทำนาข้าวในอดีตค่อนข้างจะมีความยากลำบากจากการที่ไม่มีเครื่องมือเครื่องจักรที่คอยอำนวยความสะดวก ชาวนาต้องใช้แรงงานจากสัตว์ในการเป็นเครื่องทุ่นแรงสำหรับการเพาะปลูก และในการเก็บเกี่ยวผลผลิตต้องใช้เครื่องมือที่เรียกว่า “แกละ” โดยการเก็บเกี่ยวต้องใช้แรงงานคนในการทำงาน (Traditional Objects of Everyday Use, 2021) หลังการเก็บเกี่ยวหากต้องการที่จะกะเทาะเปลือกของข้าวชาวนาจะต้องใช้ “ครกสีข้าว” จากนั้นจะต้องนำข้าวไป “ผัด” เพื่อแยกข้าวสารออกจากแกลบข้าว การสีข้าวด้วยครกสีข้าวเป็นกระบวนการที่ใช้เวลานานและต้องใช้แรงงานคนมาก ข้าวที่ได้จากการสีด้วยครกสีข้าวจะมีความชื้นสูง และอาจไม่สะอาดจากการเจือปนของเปลือกข้าวและเปลือกไม้ (Pisuthirattananon, 1999) จนการเข้ามาของธุรกิจโรงสีข้าวช่วงปี พ.ศ. 2401 เริ่มมีการก่อตั้งขึ้นครั้งแรกในพื้นที่กรุงเทพมหานครบริเวณริมฝั่งแม่น้ำต่าง ๆ และได้มีการกระจายไปยังภูมิภาคอื่น ๆ ในปี พ.ศ. 2540 (Thai Rice Mill Association, 2022) ส่งผลให้เกิดการปฏิวัติการสีข้าวดั้งเดิมของชาวนาไปอย่างสิ้นเชิง ความง่ายในการนำข้าวเปลือกไปขาย และรับเงินทันทีทำให้ชาวนาหันมาขายข้าวกับโรงสีแทนการสีข้าวด้วยครกสีข้าว

โรงสีกับชุมชนมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดและมีความสำคัญต่อกัน เพราะโรงสีเป็นแหล่งรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาในชุมชนเพื่อแปรรูปเป็นข้าวสารและจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภค โรงสีจึงเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งในการส่งเสริมอาชีพทำนาของชาวนา และช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชน โรงสียังสามารถเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรและเทคโนโลยีการแปรรูปข้าว เป็นแหล่งสร้างงานและสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชน เป็นแหล่งส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Wongkaw, 2014) แต่ปัจจุบันความสัมพันธ์ของโรงสีและชุมชนเริ่มมีความเลือนรางลงไปจากอดีตด้วยเหตุการณ์และปัจจัยหลายประการ ได้แก่ การเข้ามาของเทคโนโลยีทำให้ชาวนาไม่ต้องขายข้าวกับโรงสีโดยตรง การเริ่มเข้ามาของธุรกิจตัวกลางของโรงสีและชาวนาอีกชั้น อีกทั้งการไม่พอใจในการตั้งราคารับซื้อข้าวของโรงสีที่ไม่เป็นธรรมสำหรับชาวนา ทำให้เกิดข่าวการประท้วงและลงถนนของชาวนาอยู่เรื่อย ๆ (BBC, 2022)

โดยเฉพาะในภาคใต้ของประเทศไทย อย่างจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีโรงสีข้าวจำนวน 30 โรงซึ่งมากที่สุดของภาคใต้ และเป็นจังหวัดที่มีจำนวนพื้นที่ปลูกนาข้าวจำนวน 700,529 ไร่ ซึ่งมากที่สุดของภาคใต้อีกเช่นกัน (Chaunyping et al., 2566) และจากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็น

ทางการระหว่างวันที่ 18 – 30 มีนาคม 2567 พบว่า จังหวัดนครศรีธรรมราชยังคงมีประเด็นปัญหา ระหว่างโรงสีและชุมชนอยู่เรื่อยมา และยังไม่ได้รับการแก้ไขที่ตรงจุด

ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงปัญหาและความสำคัญในการหาวิธีแก้ไขความสัมพันธ์ที่เลวร้ายที่เกิดขึ้นนี้ ให้ได้อย่างรวดเร็ว โดยมีกรณีศึกษาเป็นจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโรงสี กับชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน ปัจจัยที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีและชุมชนเปลี่ยนแปลงไป และผลกระทบที่เกิดขึ้นในมุมมองของธุรกิจ ผู้นำชุมชน และชาวนา เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ให้โรงสีและ ชุมชนกลับมาเป็นหนึ่งเดียวกันอีกครั้งด้วยแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน อันจะสามารถทำให้ผู้ประกอบการ โรงสีเข้าใจถึงปัญหาและจุดที่ทำให้ความสัมพันธ์ต้องจางหาย และภาครัฐผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะสามารถนำ ข้อมูลไปเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันให้โรงสีและชาวนากลับมาสามัคคีกันดังเดิมเหมือนในอดีต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีกับชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน
2. ศึกษาปัจจัยที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีและชุมชนเปลี่ยนแปลงไป
3. ศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีและชุมชน
4. หาแนวทางพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีและชุมชน

การทบทวนวรรณกรรม

ความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและชุมชน

ธุรกิจและชุมชนมีความสัมพันธ์เสมือนเพื่อนบ้านกัน การดำเนินธุรกิจย่อมมีโอกาที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชนได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมไม่น้อย การยอมรับจากชุมชนและสังคมแวดล้อมจึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ ในหลายกรณีพบว่า การดำเนินธุรกิจก่อให้เกิดปัญหา ต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างธุรกิจและชุมชน อันเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จของธุรกิจในระยะยาว ธุรกิจจึงควรกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติเพื่อให้อย่างน้อย สามารถดำเนินงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อชุมชนเพื่อสร้างการอยู่ร่วมกันกับชุมชนอย่างยั่งยืน ธุรกิจสามารถมีส่วนร่วมสร้างสรรค์สังคมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมให้พึ่งพาตนเองได้อย่าง ยั่งยืน โดยส่งเสริมการเติบโตของเศรษฐกิจท้องถิ่นด้วยการจ้างงานและการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น รวมถึง การสนับสนุนกิจการชุมชนซึ่งช่วยพัฒนาทักษะและศักยภาพของคนในชุมชน นอกจากนี้ธุรกิจอาจมีส่วน

ร่วมแก้ไขปัญหาในชุมชนเพื่อสร้างสังคมที่น่าอยู่ผ่านกิจกรรมเพื่อสังคมและกิจกรรมจิตอาสาเพื่อพัฒนาชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยการนำทรัพยากรที่มีอยู่เข้าไปช่วยพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง โดยยึดหลักให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนและสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีในสังคม ซึ่งไม่เพียงแต่จะสร้างความพึงพอใจและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน แต่ยังพัฒนาความสัมพันธ์อันดีและความไว้วางใจระหว่างธุรกิจและชุมชน อันจะนำไปสู่การสร้างคุณค่าร่วมกันอย่างยั่งยืนระหว่างธุรกิจและสังคม (Sustainability Business Development Center, Stock Exchange of Thailand, n.d.) สอดคล้องกับ Chaisamrej (2015) ที่กล่าวถึงความสำคัญของชุมชนต่อธุรกิจไว้ 2 ประการคือ 1) ชุมชนเป็นแหล่งทรัพยากรของธุรกิจ และ 2) ชุมชน คือ ผู้ได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานของธุรกิจ ซึ่งอาจทำให้ชุมชนมีสภาพที่ดีขึ้นหรือแย่ลงขึ้นอยู่กับความสามารถในการจัดการของธุรกิจนั้น ๆ การสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจจึงเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจ

การพัฒนาที่ยั่งยืน

Dhamma Pitaka (1996) กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลแต่ละยุคสมัย โดยไม่กระทบกระเทือนถึงความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ของบุคคลในรุ่นที่ถัดออกไปที่จะสามารถตอบสนองความต้องการของเขาในอนาคต สอดคล้องกับ National Village and Urban Community Fund Commission (2003) ที่กล่าวว่า เป็นรูปแบบและการพัฒนาที่เกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ยุคปัจจุบันเป็นหลัก โดยที่ไม่มีข้อผ่อนปรนใด ๆ กับความต้องการของมนุษย์ในอนาคต ขณะที่ Jongwutwach (2006) กล่าวว่า เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของคนในยุคปัจจุบันและอนาคตไปในเวลาเดียวกัน โดยคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการพัฒนาของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ Bangao (2003) กล่าวว่า มนุษย์ที่จะเกิดมาในรุ่นถัดไปจะต้องมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาที่ยั่งยืน

โดยสรุป การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่มุ่งเน้นไปที่การสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยสร้างความพึงพอใจให้แก่มนุษย์ในปัจจุบันและไม่ส่งผลกระทบไปยังมนุษย์ในอนาคต

การพัฒนาที่ยั่งยืนมีหลักการสำคัญเพื่อสร้างความสมดุลใน 3 มิติ ได้แก่ (Edward, 1997)

1) มิติการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นไปที่เศรษฐกิจให้มีการเติบโตขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ คุณภาพในการกระจายรายได้ไปทั่วท้องถิ่น เอื้อประโยชน์แก่บุคคลส่วนใหญ่ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่มีรายได้น้อย

2) มิติการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน เป็นการพัฒนาให้เกิดความรู้และสมรรถนะในตัวบุคคล สร้างให้บุคคลมีผลิตภาพที่ดีขึ้น ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ภายในสังคม จนกลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

3) มิติการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด และใช้ในปริมาณที่ทรัพยากรธรรมชาติสามารถฟื้นฟูกลับมา หรือคงสภาพเดิมไว้ได้ดีที่สุด การปล่อยมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อมในปริมาณที่สิ่งแวดล้อมสามารถดูดซับได้ และไม่กระทบต่อบุคคลใดชุมชน และสามารถทำลายมลพิษที่เกิดขึ้นได้หากมีการผลิตทรัพยากรมาทดแทนประเภทที่ใช้แล้วหมดไป

สอดคล้องกับ Chaushan (2009) ที่กล่าวว่า องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนา มี 3 ด้าน ได้แก่

1) ด้านเศรษฐกิจ คือ การที่ธุรกิจสามารถสร้างผลกำไรให้มากที่สุด โดยใช้ต้นทุนให้น้อยที่สุด จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดในการใช้ประโยชน์สูงสุดให้เกิดประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจจากการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนจะต้องเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพก่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างมีคุณภาพ มีความสมดุล และเป็นประโยชน์ต่อประชากรส่วนใหญ่เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีความสามารถในการแข่งขัน และเจริญเติบโตมาจากกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ใช้เทคโนโลยีสะอาด ลดปริมาณของเสียที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิต ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ไม่สร้างมลพิษที่จะกลายเป็นต้นทุนทางการผลิตในเวลาต่อมา อันเป็นข้อจำกัดของการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน

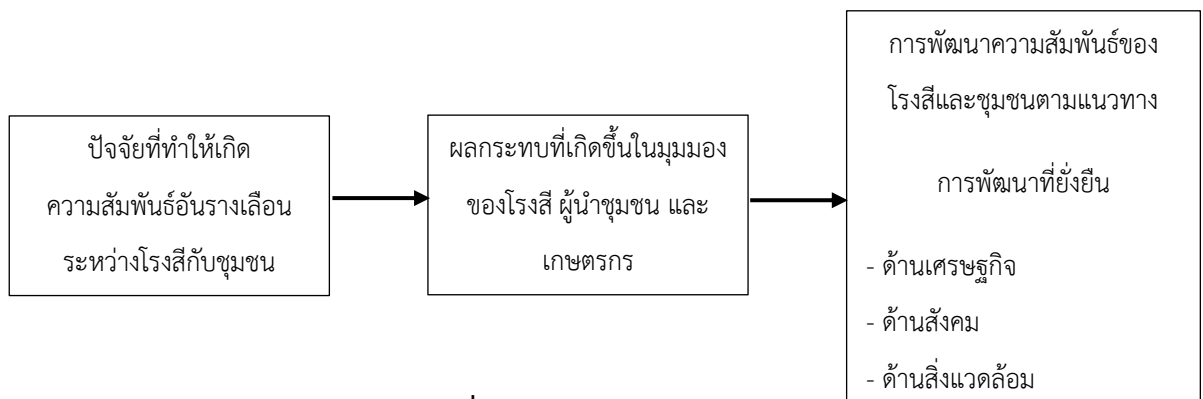
2) ด้านสังคม เป็นความมุ่งหวังที่จะแสวงหาและรักษาไว้ซึ่งความมีเสถียรภาพของระบบทางสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งการสร้างความเท่าเทียมกันระหว่างคนแต่ละรุ่น การกำจัดความยากจน การรักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของคนทุกระดับในสังคม โดยเฉพาะระดับรากหญ้า ในกระบวนการตัดสินใจที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นการพัฒนาคนและสังคมให้เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุล เพื่อสร้างสังคมที่มีคุณภาพ

3) ด้านสิ่งแวดล้อม เน้นการรักษาหรืออนุรักษ์ระบบกายภาพและชีววิทยา รวมถึงการปกป้องความหลากหลายทางชีวภาพของระบบนิเวศ เพื่อให้เกิดเสถียรภาพในระบบนิเวศของโลก ซึ่งต้อง

ครอบคลุมถึงสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาด้วย ดังนั้น แนวคิดนี้จึงให้ความสำคัญกับการรักษาระบบนิเวศเหล่านี้ให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในขอบเขตที่คงไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพและสามารถพลิกฟื้นให้กลับคืนสู่สภาพใกล้เคียงกับสภาพเดิมให้มากที่สุด เพื่อให้คนรุ่นหลังได้มีโอกาสและมีปัจจัยในการดำรงชีวิต การดำเนินการดังกล่าวจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเกื้อกูล มุ่งส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล รวมถึงการนำเทคโนโลยีสะอาดมาใช้ให้มากที่สุด

องค์ประกอบดังกล่าวเป็นส่วนของการพัฒนาที่มุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาและอนุรักษ์พื้นฟูระบบนิเวศ การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาและการอนุรักษ์ทางสังคมและวัฒนธรรม และการพัฒนาทางการเมือง การพัฒนาทุกด้านมีความสัมพันธ์และเกี่ยวเนื่องกัน ไม่สามารถแยกประเด็นการพัฒนาด้านใดออกไปได้ จึงเป็นลักษณะของการบูรณาการการพัฒนา ซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นต้องอาศัยกลไกสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากประชาชนย่อมรู้ปัญหาและความต้องการในพื้นที่ของตนได้ดีกว่าเจ้าหน้าที่จากภายนอก การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นการสร้างความเป็นเจ้าของในกิจกรรมการพัฒนาาร่วมกัน แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) จึงมีส่วนสำคัญในการนำมาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยเรื่อง โรงสีกับชุมชน: ความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาล? เพื่อหาเหตุและผลของปัญหา เพื่อนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์ของทั้งโรงสีและชุมชน

จากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยไว้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: คณะผู้วิจัย

วิธีการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ออกเป็น 3 กลุ่ม เพื่อจะได้มุมมองของความสัมพันธ์ที่เลือนรางในหลากหลายมิติ โดยผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้ประกอบการโรงสีที่ประกอบการมานานกว่า 20 ปี หรือดำรงตำแหน่งในสมาคมโรงสีข้าวและกลุ่มชาวนาภาคใต้ ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มนี้มีความสำคัญโดยตรงกับเกษตรกรในท้องที่ เพราะ มีบทบาทเป็นผู้ประกอบการเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีและชุมชนเป็นอย่างดี และกลุ่มของผู้นำชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเกษตรกรในพื้นที่ ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มนี้มีความสำคัญ เพราะ เมื่อมีเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนกลุ่มผู้นำชุมชนจะเป็นผู้รับรู้และหาทางไกล่เกลี่ยปัญหา และเกษตรกรชาวนาที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบรุ่นสู่รุ่นในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นเกษตรกรก็จะเป็นผู้ที่เข้าใจความรู้สึกของชุมชนที่ผู้ประกอบการปฏิบัติต่อชุมชนของเขาอย่างไร และเหตุใดความสัมพันธ์จึงเปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เพราะนครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวและมีจำนวนโรงสีมากที่สุดของภาคใต้ (Chaunypong et al., 2023) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละรายใช้ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ไม่เกินท่านละ 30 นาที โดยที่ผู้วิจัยจะมีการติดต่อไปล่วงหน้าเพื่อความสะดวกของผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ทุกท่าน และมีการยกตัวอย่างคำถามเบื้องต้นเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ทราบถึงเนื้อหาที่จะให้ข้อมูล ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในครั้งนี้พบว่า ผู้ประกอบการโรงสีให้ข้อมูลที่มีความใกล้เคียงกันเมื่อสัมภาษณ์ครบ 9 ราย ผู้นำชุมชนให้ข้อมูลที่มีความใกล้เคียงกันเมื่อสัมภาษณ์ครบ 11 ราย และเกษตรกรชาวนาให้ข้อมูลที่มีความใกล้เคียงกันเมื่อสัมภาษณ์ครบ 10 ราย หรือเรียกว่าข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์เริ่มมีความอิ่มตัว

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ที่ผู้วิจัยออกแบบและสร้างขึ้นมาจากแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เป็นแนวคำถามสำหรับการพูดคุย สนทนากับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือและความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยการขอความอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหา และผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นว่าแต่ละข้อคำถามเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัดผลหรือไม่ ตรวจสอบถ้อยคำ ภาษา ประโยค และสำนวนให้มีความเหมาะสม เมื่อได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ผู้วิจัยจึงดำเนินการแก้ไขตามคำแนะนำในลำดับถัดไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เพื่อหาแก่นสาระหรือการวิเคราะห์เชิงประเด็น (Thematic Analysis) โดยวิเคราะห์แยกประเด็นของข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บมาจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการนำข้อมูลมาเพื่อทบทวนประเด็นของเรื่อง จัดกลุ่มคำเพื่อให้ได้มาซึ่งแก่นสาระหรือประเด็นสำคัญ โดยใช้วิธีรวมกลุ่มคำ เชื่อมโยงประเด็นของกลุ่มคำ และจัดแยกกลุ่มคำในแต่ละข้อคำถามให้ได้ตามแต่ละวัตถุประสงค์ โดยใช้แนวคิดของ Krueger (1998) ที่ให้พิจารณาสิ่งที่มีความเหมือนและแตกต่างกัน เพื่อจัดระบบและลดทอนข้อมูลที่ไม่มีความจำเป็นออก (Data Reduction) และในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ตีความ (Interpret) โดยดึงความหมายออกมาและจัดกลุ่มคำให้เป็นประเด็นสุดท้ายของข้อมูลที่สามารถเขียนออกมาให้มีความเชื่อมโยงกัน (Ritchie & Spencer, 2002) ทำให้ได้ Theme ที่เป็นประโยชน์มาจากการตีความที่สามารถสร้างข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกัน และผู้วิจัยใช้หลักการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยมุ่งไปที่การตีความและหาข้อสรุป จากนั้นผู้วิจัยจึงใช้การตรวจสอบสามเส้าในด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) คือ ตรวจสอบจากประเด็นที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีและชุมชนต้องเลือนราง เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลและจัดประเด็นจากการตีความแล้ว จึงได้ข้อมูลที่เชื่อมโยงกันว่าความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีและชุมชนแตกต่างไปจากเดิมมากน้อยเพียงใด

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง โรงสีกับชุมชน: ความสัมพันธ์ที่รางเลือนไปตามกาล? โดยผู้วิจัยวิเคราะห์สาระสำคัญจากการสัมภาษณ์ผ่านมุมมองของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 กลุ่ม (ดังตารางที่ 1, 2 และ 3)

ข้อมูลผู้ให้ข้อมูลหลัก

ข้อมูลของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มของผู้ประกอบการ กลุ่มของผู้นำชุมชน และเกษตรกร จำนวน 9, 11 และ 10 ราย ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มของผู้ประกอบการในจังหวัดนครศรีธรรมราช และความถี่ของคำตอบข้อมูล

ลำดับ	ที่อยู่	ความสัมพันธ์		ผลกระทบ		การพัฒนาความสัมพันธ์		
		โรงสีและชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีกันในอดีต	ปัจจุบันโรงสีและชุมชนมีความสัมพันธ์กันที่เปลี่ยนแปลงไป	โรงสีและเกษตรกรสามารถประกอบธุรกิจได้ตามปกติ	กระทบความสัมพันธ์และความสามัคคีกันในชุมชน	การพัฒนาการสื่อสารระหว่างสองฝ่าย	การสร้างกิจกรรมร่วมกัน	การเปิดโอกาสให้เกิดการเจรจา
1	ต.แหลม อ.หัวไทร	X	X	X	X	X	X	X
2	ต.แหลม อ.หัวไทร	X	X	X	X	X	X	X
3	ต.แหลม อ.หัวไทร	X	X	X	X	X	X	X
4	ต.หัวไทร อ.หัวไทร	X	X	X	X		X	
5	ต.ปากแพรก อ.ปากพนัง	X	X	X	X	X		X
6	ต.ขนานนก อ.ปากพนัง	X	X	X			X	X
7	ต.เกาะหวด อ.ปากพนัง	X	X	X	X	X	X	X
8	ต.ชะเมา อ.ปากพนัง	X	X	X	X	X	X	X
9	ต.บางจาก อ.เมือง	X	X	X	X	X	X	x

ที่มา: คณะผู้วิจัย

ตารางที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มของผู้นำชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช และความถี่ของคำตอบข้อมูล

ลำดับ	ที่อยู่	ความสัมพันธ์		ผลกระทบ		การพัฒนาความสัมพันธ์		
		โรงสีและชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีกันในอดีต	ปัจจุบันโรงสีและชุมชนมีความสัมพันธ์กันที่เปลี่ยนแปลงไป	โรงสีและเกษตรกรสามารถประกอบธุรกิจได้ตามปกติ	กระทบความสัมพันธ์และความสามัคคีกันในชุมชน	การพัฒนาการสื่อสารระหว่างสองฝ่าย	การสร้างกิจกรรมร่วมกัน	การเปิดโอกาสให้เกิดการเจรจา
1	ต.แหลม อ.หัวไทร	X	X	X	X	X	X	X
2	ต.หัวไทร อ.หัวไทร	X	X	X	X	X	X	X
3	ต.ควนขัน อ.หัวไทร	X	X	X	X	X	X	X
4	ต.ปากพนัง อ.ปากพนัง	X	X	X	X	X	X	X
5	ต.เขาแก้ว อ.ลานสกา	X	X	X	X	X	X	X
6	ต.ฉวาง อ.ฉวาง	X	X	X	X	X	X	X
7	ต.จันดี อ.ฉวาง	X	X	X	X	X	X	X
8	ต.เชียรใหญ่ อ.เชียรใหญ่	X	X	X	X	X	X	X
9	ต.เสาธง อ.ร่อนพิบูลย์	X	X	X	X	X	X	X
10	ต.ทุ่งสง อ.นาบอน	X	X	X	X	X	X	X
11	ต.ชะมาย อ.ทุ่งสง	X	X	X	X	X	x	X

ที่มา: คณะผู้วิจัย

ตารางที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มของเกษตรกรในจังหวัดนครศรีธรรมราช และความถี่ของคำตอบข้อมูล

ลำดับ	ที่อยู่	ความสัมพันธ์		ผลกระทบ		การพัฒนาความสัมพันธ์		
		โรงสีและชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีกันในอดีต	ปัจจุบันโรงสีและชุมชนมีความสัมพันธ์กันที่เปลี่ยนแปลงไป	โรงสีและเกษตรกรสามารถประกอบธุรกิจได้ตามปกติ	กระทบความสัมพันธ์และความสามัคคีกันในชุมชน	การพัฒนาการสื่อสารระหว่างสองฝ่าย	การสร้างกิจกรรมร่วมกัน	การเปิดโอกาสให้เกิดการเจรจา
1	ต.แหลม อ.หัวไทร	X	X	X	X	X		X
2	ต.แหลม อ.หัวไทร	X	X	X	X	X	X	X
3	ต.ควนซึก อ.หัวไทร	X	X	X	X	X	X	X
4	ต.ปากนัง อ.ปากนัง	X	X	X	X	X	X	X
5	ต.เชียรใหญ่ อ.เชียรใหญ่	X	X	X	X	X	X	X
6	ต.นาแว อ.ฉวาง	X	X	X	X	X		X
7	ต.ลานสกา อ.ลานสกา	X	X	X	X	X	X	X
8	ต.ท่าดี อ.ลานสกา	X	X	X	X	X		X
9	ต.คลองน้อย อ.ปากนัง	X	X	X	X	X	X	X
10	ต.ทุ่งสง อ.ทุ่งสง	X	X	X	X	X	x	

ที่มา: คณะผู้วิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีกับชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน

ในอดีตโรงสีของแต่ละชุมชนจะมีขนาดเล็ก ไม่ใหญ่มาก แต่ละแห่งจะมีกำลังการผลิตไม่เกิน 50 ตันต่อวัน โดยการจ้างงานคนในพื้นที่ การดำเนินงานในด้านต่าง ๆ เป็นไปด้วยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เปรียบดังพี่น้องที่โรงสีต้องช่วยเหลือชุมชนเกษตรกร และเกษตรกรก็ช่วยเหลือโรงสี เป็นแหล่งพบปะสังสรรค์ ทำให้โรงสีกลายเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของชุมชน เพราะในอดีตคนในชุมชนมีรายได้หลักจากการทำอาชีพเกษตรกรรม ทำให้เกิดระบบการหมุนเวียนของเศรษฐกิจชุมชน อีกทั้งราคาข้าวเป็นที่พึงพอใจของเกษตรกร ความสัมพันธ์แบบลึกซึ้งนี้ส่งผลให้เกษตรกรมีความภักดีในการนำข้าวมาขายแก่โรงสี หากโรงสีใดมีเกษตรกรนำข้าวมาขายก็จะสร้างความสัมพันธ์กันอย่างสนิทสนม เพราะไม่ต้องการให้เกษตรกรนำข้าวไปขายให้แกโรงสีอื่น ทำให้กลยุทธ์ของโรงสีข้าวในอดีตในการซื้อผลผลิต คือ การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนและเกษตรกรให้ได้มากที่สุด จึงจะมีโอกาสซื้อข้าวเปลือกในปริมาณที่มากขึ้นได้

ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลหลักที่ว่า

“เมื่อก่อนโรงสียังเป็นโรงสีเล็ก ๆ เป็นแบบสังกะสี ใช้ข้าวในการสีไม่มาก การจะสตาร์ทเครื่องแต่ละครั้งต้องให้वानคนในพื้นที่ใกล้เคียงมาช่วยกัน กลางค้ำกลางคืนก็มานั่งพูดคุยกัน ราคาข้าวในอดีตซื้อมาก็ขายคล่อง ชาวนามีความสุขในการประกอบอาชีพ โรงสีและชุมชนมีความผูกพันกันตั้งพื้น้อง”
(ผู้ประกอบการโรงสี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 มกราคม 2567)

ขณะที่ในปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีและชุมชนเปลี่ยนแปลงไป โรงสีมีขนาดใหญ่โตขึ้น มีเครื่องจักรที่สมัย ทำให้กำลังการผลิตเพิ่มขึ้น การซื้อข้าวจากลูกค้ากลุ่มเดิมไม่เพียงพอต่อการผลิต ทำให้โรงสีต้องพึ่งพาผลผลิตจากพื้นที่อื่นเพิ่มขึ้นผ่านนายหน้าและพ่อค้าคนกลาง ทำให้การติดต่อสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและโรงสีลดน้อยลงไป ประกอบกับตำแหน่งที่ต้องใช้แรงงานมนุษย์ทำงานเริ่มน้อยลงโดยถูกแทนที่ด้วยเครื่องจักรที่ทันสมัยและมีความรวดเร็วในการทำงานมากกว่า ส่งผลให้ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป จากโรงสีกลายเป็นร้านสะดวกซื้อในชุมชนแทน

ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลหลักที่ว่า
“โรงสีและชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ห่างเหินกันกว่าในอดีต ปัจจุบันโรงสีซื้อข้าวผ่านคนกลางมากขึ้น ทำให้บทบาทหน้าที่ของคนกลางมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น อีกทั้งเทคโนโลยีที่ทันสมัยก็ทำให้โรงสีเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วจนทำให้ความสัมพันธ์กับเกษตรกรไม่มีความจำเป็น”

(พัฒนาการอำเภอ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 กุมภาพันธ์ 2567)

“ปัจจุบันโรงสีซื้อข้าวผ่านนายหน้า ส่วนชาวนาก็ขายข้าวผ่านนายหน้าด้วยเช่นกัน ชาวนาไม่ค่อยติดต่อสื่อสารกับโรงสี เพราะการมีนายหน้าทำให้ชาวนาสะดวกสบายและไม่ต้องวุ่นวายกับการดำเนินการหลายขั้นตอน”

(เกษตรกร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 กุมภาพันธ์ 2567)

ปัจจัยที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีและชุมชนเปลี่ยนแปลงไป

ปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีและชุมชนเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากความต้องการข้าวเปลือกจำนวนมากขึ้นกว่าอดีตเพื่อป้อนเข้าสู่กระบวนการผลิต ทำให้โรงสีให้ความสำคัญกับนายหน้า คนกลาง หรือรถเกี่ยวที่มีความสัมพันธ์สนิทสนมกับกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่แทน นอกจากนี้โรงสียังให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มลูกค้าที่ซื้อข้าวสารและการคัดเลือกผลผลิตที่มากขึ้น เนื่องจากการ

แข่งขันที่มีความรุนแรงทำให้โรงสีไม่อาจจะช่วยเหลือเกษตรกรในส่วนของการรับซื้อผลผลิตได้อย่างในอดีต ทำให้โรงสีถูกมองว่ากดราคารับซื้อข้าวเปลือกจากเกษตรกร อีกทั้งวัฒนธรรมองค์กรที่ปัจจุบันมีการขึ้นมาของผู้บริหารหน้าใหม่ซึ่งไม่มีความคุ้นชินกับชุมชนส่งผลอย่างยิ่งต่อความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลหลักที่ว่า

“ความต้องการผลผลิตของโรงสีสวนทางกับพื้นที่เพาะปลูกข้าว โดยเฉพาะในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่พื้นที่เพาะปลูกข้าวมีอัตราที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้ประกอบการโรงสีข้าวต้องสรรหาพื้นที่ที่ใช้สำหรับการป้อนวัตถุดิบเข้าสู่โรงงาน ซึ่งอาจจะเป็นอำเภอใกล้เคียงหรือจังหวัดอื่นที่มีปริมาณผลผลิตมากเพียงพอ การถูกมองว่าโรงสีกดขี่ชาวนาก็เป็นปัญหาอย่างหนึ่งที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขให้มีความเข้าใจที่ถูกต้อง อีกทั้งการเข้ามามีบทบาทของผู้บริหารหน้าใหม่ของแต่ละโรงสีก็ทำให้ไม่มีความคุ้นชินกับชุมชนเท่ากับผู้บริหารรุ่นก่อนหน้า”

(นายกสมาคมโรงสีข้าวและกลุ่มชาวนาภาคใต้, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 มกราคม 2567)

ประกอบกับการกดขี่ราคาของโรงสีที่ฉวยโอกาสตอนที่ผลผลิตล้นตลาดโดยการลดราคารับซื้อผลผลิตให้ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ซึ่งส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรโดยตรง โดยเกษตรกรมองว่าการที่โรงสีได้ขึ้นอย่างต่อเนื่องมาจากการกดขี่เกษตรกรให้กลายเป็นเบี้ยล่าง อีกทั้งการกระทบกระทั่งกันระหว่างโรงสีและชุมชน เช่น ปัญหาเรื่องเสียง ฝุ่นละออง และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่มีมากขึ้นจากการขยายโรงงานและชุมชนที่มีความหนาแน่นมากขึ้นเรื่อย ๆ บ่อยครั้งปัญหาที่เกิดขึ้นรบกวนชุมชนทำให้เกิดการตรวจสอบจากหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เนื่องจากร้องเรียนของชุมชน อีกทั้งความเจริญของชุมชนส่งผลให้เกิดการหันหลังให้กับอาชีพเกษตรกรรมของคนรุ่นใหม่ที่มีมองว่าอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่มีรายได้น้อย เหนื่อย และไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ การเปลี่ยนพืชเศรษฐกิจของชุมชนจากเดิมที่พื้นที่ตั้งของโรงสีเคยมีทุ่งข้าวสีเหลืองทอง กลายเป็นสวนปาล์มน้ำมันที่เกษตรกรมองว่าให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีและชุมชนต้องเลือนรางลงไป

ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลหลักที่ว่า

“ปัญหาของโรงสีที่สร้างมลพิษให้แก่ชุมชน ทั้งเสียง ฝุ่น และมลพิษทางสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งที่ได้รับการร้องเรียนหลายครั้ง การเจริญของชุมชนทำให้เกิดความแออัด และความอดทนของชาวบ้านที่เริ่มไม่พอใจกับมลพิษที่เกิดขึ้น ทำให้หน่วยงานภาครัฐต้องลงพื้นที่ตรวจสอบอยู่บ่อยครั้ง”

(สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต 3 จังหวัดนครศรีธรรมราช, การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 กุมภาพันธ์ 2567)

“การโดนกดราคา คือ สิ่งสำคัญที่มีมาอย่างยาวนาน เกษตรกรไม่ค่อยได้ขายผลผลิตในราคาที่ควรจะเป็น ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่มองว่าโรงสีเป็นธุรกิจที่กดขี่เกษตรกรชาวนาไทยเสมอมา เกษตรกรจึงหันไปปลูกพืชชนิดอื่นที่มีผลตอบแทนสูงกว่า”

(เกษตรกร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 กุมภาพันธ์ 2567)

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีและชุมชน

แม้โรงสีและชุมชนจะมีความสัมพันธ์ที่เลือนรางไปจากการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น แต่กลับไม่ส่งผลกระทบทางตรงกับทั้งโรงสีและเกษตรกร โดยโรงสียังสามารถหาแหล่งผลผลิตได้จากพื้นที่อื่น ๆ สามารถคัดสรรแหล่งผลผลิตที่มีคุณภาพ พื้นที่เพาะปลูกที่มีความอุดมสมบูรณ์ โดยมีนายหน้าเป็นคนกลาง อีกทั้งเกษตรกรก็ยังสามารถขายข้าวผ่านนายหน้าซึ่งมีความสะดวกสบายมากขึ้นกว่าการที่เกษตรกรต้องเดินทางมาขายเองที่โรงสี เสมือนมีผู้จัดการที่คอยดำเนินการ โดยเกษตรกรเพียงแค่นัดวันเกี่ยวข้าว จากนั้นจึงดำเนินการเกี่ยวข้าว และการเลือกโรงสีเพื่อขาย การรับเงินจากโรงสีกลายเป็นหน้าที่ของนายหน้าทั้งหมด ทำให้เกษตรกรไม่มีความจำเป็นที่จะต้องรู้จักหรือมีความสัมพันธ์กับโรงสีมากอย่างในอดีต แต่ความสัมพันธ์ที่เลือนรางกลับส่งกระทบทางอ้อมในท้องถิ่นทั้งความสามัคคีในชุมชนที่ลดน้อยลง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เพียงเกิดเหตุการณ์กระทบกระทั่งเพียงเล็กน้อยก็อาจจะเป็นปัญหาใหญ่โต ความไว้วางใจและอคติที่มีต่อกันที่เกษตรกรมองว่าโดนกดขี่ราคาข้าวเปลือก ด้านโรงสีก็มองว่าเกษตรกรเลือกขายเฉพาะที่ราคาแพงไม่มีความภักดี และสิ่งของที่เคยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลหลักที่ว่า

“ความสัมพันธ์ที่ลดลงของโรงสีและชุมชนไม่ได้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของโรงสี เพราะโรงสีมีการปรับตัวด้วยการมีนายหน้าของแต่ละพื้นที่ ซึ่งสะดวกและติดต่อประสานงานง่ายกว่า ชาวนาก็ขายข้าวผ่านนายหน้ากันเกือบทั้งหมด”

(ผู้ประกอบการโรงสี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 28 มกราคม 2567)

“หากไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีและชุมชน ความสามัคคีกันภายในชุมชนก็จะลดน้อยลงไปด้วย สังเกตได้จากหลายครั้งที่มีการขอความช่วยเหลือทั้งสองฝ่ายก็จะไม่ค่อยร่วมมือในกิจกรรมของชุมชน”

(นายกองค์การบริหารส่วนตำบล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 มกราคม 2567)

“ตอนนี้ชาวนาขายข้าวผ่านนายหน้ากันหมดแล้ว เพราะสะดวก สบาย ง่าย และมักจะไม่ได้โดนตัดราคา”

(เกษตรกร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 กุมภาพันธ์ 2567)

แนวทางพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีและชุมชน

การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีและชุมชนสามารถทำได้โดยการสร้างช่องทางการสื่อสารที่ดีและเหมาะสมระหว่างโรงสีและชุมชนให้เกิดขึ้นผ่านการจัดประชุมหรือเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกษตรกรได้มีความเข้าใจในเรื่องของการกำหนดราคาข้าวในแต่ละฤดูกาลที่มีปัจจัยกำหนดราคาที่แตกต่างกัน ทั้งราคาข้าวส่งออกและอัตราการบริโภคภายในประเทศ เพื่อให้ไม่เกิดข้อครหาว่ามีการแอบใช้ช่วงผลผลิตล้นตลาดกดราคารับซื้อข้าวเปลือกจากเกษตรกร อีกทั้งจัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างโรงสีและชุมชนเพื่อร่วมกำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนา ลดการเกิดข้อพิพาทระหว่างโรงสีและชุมชนเพื่อทำความเข้าใจกันภายในท้องถิ่นไม่ให้เรื่องราวลุกลามบานปลาย และหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่นควรมีการสนับสนุนให้มีช่องทางการสื่อสารที่สะดวก รวดเร็ว เข้าถึงได้ง่ายภายในชุมชน อีกทั้งสนับสนุนชุมชนทั้งการขายเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ราคาถูกแก่เกษตรกร การสนับสนุนกิจกรรมชุมชนและการพัฒนาเครื่องจักรเพื่อไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลหลักที่ว่า

“ควรเปิดโอกาสให้โรงสีได้สื่อสารและแสดงสิ่งที่ชุมชนเข้าใจผิดในเรื่องของการกำหนดราคารับซื้อถึงปัจจัยในการกำหนดราคา และควรมีโต๊ะเจรจาเพื่อไกล่เกลี่ยปัญหาในชุมชนระหว่างโรงสีและชาวบ้าน”

(ผู้ประกอบการโรงสี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 กุมภาพันธ์ 2567)

นอกจากนี้ควรมีการพัฒนาศักยภาพร่วมกัน โดยโรงสีต้องสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกร เช่น การให้ความรู้ด้านการเกษตร การอธิบายถึงผลผลิตที่เป็นที่ต้องการของท้องตลาดเพื่อให้เกษตรกรสามารถปลูกข้าวที่เป็นที่ต้องการของโรงสีและท้องตลาดได้ การสนับสนุนเงินทุนให้แก่เกษตรกรในท้องที่ที่มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม ที่เรียกว่า เกษตรกรแปลงใหญ่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีและชุมชนอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งควรร่วมกันพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมความยั่งยืน เช่น โครงการเกษตรอินทรีย์ โครงการลดมลพิษ เพื่อช่วยให้ดินในท้องที่มีความอุดมสมบูรณ์ ลดการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่ทำลายผืนดิน และลดค่าใช้จ่ายเพื่อทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้น สามารถดำรงชีวิตได้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลหลักที่ว่า
“โรงสีและชุมชนควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ภายในชุมชนเพื่อให้เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรที่ถูกต้อง อันจะทำให้โรงสีได้รับผลผลิตที่มีความสมบูรณ์ขึ้นด้วย โดยโรงสีอาจจะมีการสนับสนุนงบประมาณ หรือจัดหาวิทยากรในการฝึกอบรมให้เกิดขึ้นภายในชุมชนเพื่อสร้างความสามัคคี”

(กำนัน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 กุมภาพันธ์ 2567)

อีกทั้งควรสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างโรงสีและชุมชนผ่านการดำเนินงานของโรงสีอย่างโปร่งใส โดยการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการสีข้าว ราคาข้าว และกลไกการกำหนดราคา ด้วยการจ่ายเงินค่าข้าวเปลือกให้เกษตรกรอย่างยุติธรรม ตรงเวลา ครบถ้วน และตรวจสอบได้ รวมถึงการสนับสนุนสินค้าเกษตรในชุมชนและการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่มาจากเกษตรกรในท้องถิ่น

ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลหลักที่ว่า
“ปัญหาประการแรกและประการเดียวที่มีความสำคัญ คือ การที่โรงสีต้องมีความเป็นธรรม เห็นใจเกษตรกรในท้องที่ เพราะการให้ราคาที่เหมาะสมจะนำความเชื่อมั่นของเกษตรกรที่มีต่อโรงสีกลับมาอีกครั้ง”

(ผู้ลงสมัครผู้แทนเกษตรกรภาคใต้ 2567, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 กุมภาพันธ์ 2567)

การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีและชุมชนสามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้วยการสร้างเกษตรกรแปลงใหญ่ กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ และสนับสนุนเงินทุนให้ชุมชนเกิดการพัฒนา

เครื่องมือและเครื่องจักรทางการเกษตรที่ทันสมัย ด้านสังคมด้วยการหาแนวทางลดข้อพิพาทระหว่างโรงสีและชุมชน สร้างความไว้วางใจสมัครใจกัน และด้านสิ่งแวดล้อมด้วยการนำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมในการหาทางลดมลพิษที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิตของโรงสีข้าว

อภิปรายผลการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง โรงสีกับชุมชน: ความสัมพันธ์ที่รางเลือนไปตามกาล? สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

ในอดีตโรงสีขนาดเล็ก ความต้องการข้าวเปลือกยังมีไม่มาก ความเจริญทางเทคโนโลยีการผลิตยังเข้าไม่ถึง ทำให้โรงสีต้องใช้แรงงานจำนวนมากในการผลิต ราคาข้าวเปลือกก็เป็นทีพึ่งพอใจของทั้งโรงสีและเกษตรกร อีกทั้งโรงสียังเคยเป็นศูนย์กลางของเศรษฐกิจภายในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีและชุมชนจึงอยู่กันแบบพี่น้องที่คอยช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน แต่ปัจจุบันโรงสีขนาดใหญ่ขึ้น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้การดำเนินงานแบบเดิมไม่สามารถตอบสนองทั้งความต้องการทางธุรกิจและความต้องการของลูกค้าได้อีกต่อไป ประกอบกับการแข่งขันที่สูงขึ้นทำให้โรงสีต้องหาแหล่งวัตถุดิบจากพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์กว่า อีกทั้งมีการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารทำให้ผู้บริหารรุ่นใหม่ไม่มีความคุ้นชินกับวัฒนธรรมแบบเดิมส่งผลให้ความสัมพันธ์ของโรงสีและชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Maikaensarn and Chantharat (2015) ที่ศึกษาการดำเนินงานและปัญหาของโรงสีข้าวชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Khlaium and Chuayounan (2013) ที่ศึกษาทัศนคติและความพึงพอใจของสมาชิกเกษตรกรต่อการจัดการโรงสีชุมชน ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอจุน จังหวัดพะเยา พบว่า การดำเนินงานของโรงสีในบางกระบวนการส่งผลกระทบต่อชุมชน ทำให้เกิดปัญหาและทัศนคติที่ไม่ดีของชุมชนที่มีต่อโรงสี

ความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไประหว่างโรงสีและชุมชนมีสาเหตุด้วยกันหลายประการ ทั้งจากการเข้ามาของคนกลางระหว่างโรงสีและเกษตรกร กลายเป็นว่าโรงสีมีความสนิทกับคนกลางมากขึ้น อีกทั้งการแข่งขันที่รุนแรงทำให้โรงสีให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้ามากขึ้น การที่โรงสีถูกมองจากเกษตรกรว่ากดขี่ราคาการรับซื้อข้าวเปลือก และปัญหาสิ่งแวดล้อม ฝุ่นละอองและเสียง รวมถึงการปรับเปลี่ยนอาชีพของคนในชุมชนจากที่เคยมีอาชีพทำนา เป็นปลูกพืชชนิดอื่นที่มีผลตอบแทนดีกว่าก็เป็นปัจจัยที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีและชุมชนเลือนรางไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kongithi and Petcharat (2024) ที่ศึกษาต้นทุนการผลิตและวิธีการตลาดข้าวของภาคใต้

และ Worapongpat and Brorewongtrakhul (2022) ที่ศึกษาการพัฒนาเทคโนโลยีสื่อสังคมออนไลน์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโรงสีข้าวไร่ชิง พบว่า เทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาส่งผลให้หลายธุรกิจเกิดการปรับตัวรวมทั้งธุรกิจเกี่ยวกับการผลิตอย่างโรงสีข้าว ซึ่งเทคโนโลยีทำให้การใช้แรงงานลดน้อยลง อัตราการผลิตเพิ่มขึ้น และวิถีชีวิตของเกษตรกรก็เปลี่ยนไปด้วยเช่นกัน การใช้เครื่องจักรเพื่อการเกษตรและกลุ่มนายหน้าเริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้น

แม้ว่าความสัมพันธ์ของโรงสีและชุมชนจะเลือนรางแต่ผลกระทบกลับไม่ได้ปรากฏชัดต่อทั้งสองฝ่าย กล่าวคือ โรงสีก็ยังสามารถดำเนินการได้โดยไม่ได้มีอุปสรรค ขณะที่เกษตรกรก็มีความสะดวกในการขายข้าวเปลือกมากขึ้น มีแค่เพียงผลกระทบทางอ้อมเท่านั้นที่เกิดขึ้น คือ ความสามัคคีภายในชุมชนที่ลดลง ความขัดแย้งจากการที่มลภาวะจากโรงสีมีบ่อยขึ้น ดังที่ Sustainability Business Development Center, Stock Exchange of Thailand (n.d.) ระบุว่า ในหลายกรณีพบว่าการดำเนินธุรกิจก่อให้เกิดปัญหาต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างธุรกิจและชุมชน อันเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จของธุรกิจในระยะยาว ธุรกิจจึงควรกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติเพื่อให้มั่นใจว่าสามารถดำเนินงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อชุมชนเพื่อสร้างการอยู่ร่วมกันกับชุมชนอย่างยั่งยืน อีกทั้งความไว้วางใจของเกษตรกรที่มีต่อโรงสีก็ลดน้อยลงไป และขาดการช่วยเหลือกันภายในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sawadrath (2023) ที่ศึกษาการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ และ Noknoi (2022) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาตนเองของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) เพื่อสอดคล้องกับวิถีชีวิตรูปแบบใหม่ พบว่า ปัญหาในชุมชนระหว่างผู้ประกอบการและกลุ่มเกษตรกรส่งผลต่อความสามัคคีและความไว้วางใจภายในชุมชน

สำหรับแนวทางพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีและชุมชน คือ การสร้างการสื่อสารที่ดีระหว่างโรงสีและชุมชนผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูล หรือการจัดโต๊ะเจรจาเพื่อหาข้อยุติในข้อพิพาทระหว่างโรงสีและชุมชนเพื่อไม่ให้ปัญหาลุกลามบานปลาย การพัฒนาศักยภาพร่วมกันภายในชุมชนโดยการสนับสนุนให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในการทำการเกษตรที่ถูกต้อง การปลูกพันธุ์ข้าวที่เป็นที่ต้องการของโรงสีเพื่อให้ได้ราคาขายที่สูงขึ้น อีกทั้งการพัฒนาโครงการเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์เพื่อช่วยลดปัญหาดินเสีย ลดค่าใช้จ่ายค่าปุ๋ยเคมีลง และการสร้างความไว้วางใจกันระหว่างโรงสีและชุมชนให้กลับมาอีกครั้ง ผ่านการดำเนินงานที่โปร่งใส สุจริต และยุติธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Tonsiri

(2021) ที่ศึกษาแนวทางการวางแผนพัฒนาเมืองเชิงพื้นที่และการวางแผนอนาคตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ Nateprasittipon and Somyana (2020) ที่ศึกษาบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมและสนับสนุนภาคการเกษตรชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การพัฒนาให้เกิดความสามัคคีและการเป็นอยู่ในชุมชนต้องเป็นการมีส่วนร่วมกันของหลายฝ่าย ทั้งชาวบ้าน ผู้ประกอบการ และผู้นำชุมชน ในการผลักดันนโยบายเพื่อพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

จากการอภิปรายผลการวิจัยพบว่า โรงสีและชุมชนเคยมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แต่ด้วยปัจจัยหลายอย่าง และกาลเวลาที่เปลี่ยนไปทำให้เกิดความเสื่อมถอยของความสัมพันธ์ การจะกู้คืนความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายจำเป็นต้องใช้ความร่วมมือกันอย่างจริงจังเพื่อพัฒนาชุมชนไปข้างหน้าตามแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจภายในชุมชน การพัฒนาสังคมการเป็นอยู่ และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป เพื่อให้ทุกฝ่ายกลับมามีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นอีกครั้ง และช่วยให้ชุมชนมีความสามัคคีผ่านการร่วมกันพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1. ผู้ประกอบการโรงสีข้าวควรมีการนำแนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์ที่เกษตรกรต้องการไปใช้ในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการองค์กร เพื่อให้มีความสัมพันธ์กับชุมชนที่ดีมากยิ่งขึ้น ทั้งการแสดงความโปร่งใส ความยุติธรรมในการดำเนินงาน และการส่งเสริมชุมชนให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการสร้างผลผลิตให้เป็นที่ต้องการของตลาด
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเปิดพื้นที่ให้เกิดการพูดคุย รวมถึงเปิดโอกาสให้มีการแสดงออกของแต่ละฝ่ายเพื่อใช้เป็นพื้นที่ในการทำความเข้าใจและทำกิจกรรมร่วมกัน สร้างความสามัคคีและความสัมพันธ์ระหว่างโรงสีและชุมชนให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น
3. เกษตรกรควรมีการศึกษาและทำความเข้าใจรูปแบบของผลผลิตที่เป็นที่ต้องการของตลาด เพื่อให้โรงสีสามารถรับซื้อผลผลิตในราคาที่สูงขึ้น และควรทำความเข้าใจว่าราคาผลผลิตขึ้นอยู่กับปัจจัยที่หลากหลาย ทั้งปริมาณผลผลิตขณะนั้น ราคาข้าวทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศ เพื่อให้มีความเข้าใจในการกำหนดราคาที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาโรงสีกับชุมชน: ความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาล? ในพื้นที่ภูมิภาคอื่น ๆ ในประเทศไทย เพื่อใช้เปรียบเทียบหาข้อแตกต่างของปัจจัยที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่เลือนรางระหว่างโรงสีและชุมชนของในแต่ละภูมิภาค
2. ควรมีการศึกษาในพื้นที่ที่มีการเปิดเวทีเจรจาระหว่างโรงสีและชุมชนจริงแล้วว่าปัญหาความไม่เข้าใจกันยังคงมีอยู่อีกหรือไม่ และหากยังมีอยู่เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น อันจะช่วยให้สามารถแก้ปัญหาความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นได้ในเชิงลึก
3. การศึกษาโรงสีต้นแบบในการเป็นศูนย์กลางิตและพัฒนาชุมชน เพื่อวิเคราะห์ว่าการกระทำของโรงสีแบบนี้ส่งผลต่อธุรกิจอย่างไร ทำให้ธุรกิจมีรายได้เพิ่มขึ้นหรือไม่ และธุรกิจกับชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- Bangao, S. (2003). *Sustainable development*. <https://www.posttoday.com>
- BBC. (2022). *Rice prices: Why is the price of rice this year so low that it is being compared to the price of instant noodles?*. <https://www.bbc.com/thai/thailand-59179023>
- Chaisamrej, R. (2015). *Corporate communication: Concepts for building a sustainable reputation*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Chaunpong, R., Orachon, A., & Noknoi, C. (2023). Crisis of the mill and the disappearing rice fields. *The 7th National and International Conference on Management Science, 2023*. Bansomdejchaopraya Rajabhat University.
- Chaushan, S. (2009). *Elements of sustainable development*. <https://www.gotoknow.org/posts/133143>
- Dhamma Pitaka. (1996). *Tripitaka (Pali language)*. Mahamakut Buddhist University.
- Edward, B. (1997). *The concept of sustainable economic development*. <https://www.researchgate.net/>

- Jongwutwach, N. (2006). *Concepts and guidelines for community development*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Khlaium, S., & Chuayounan, S. (2013). Attitude and satisfaction of famer group on management of community rice-mill in Tong Ruang Tong sub distict, Jung district, Phayao province. *Journal of Humanities and Social Sciences University of Phayao*, 1(3), 17-27.
- Kongithi, W., & Petcharat, S. (2024). Rice production cost and marketing channel in the southern. *Hatyai Academic Journal*, 14(2), 185-200.
- Krueger, R. A. (1998). *Moderating focus groups*. Sage Publications.
- Maikaensarn, V., & Chantharat, M. (2015). Operations and problems of community rice mill in northeastern provinces. *Panyapiwat Journal*, 7(2), 17-27.
- Nateprasittipon, C., & Somyana, R. (2020). Roles of local administration organizations in promoting and supporting the agricultural sector in communities in Chiang Mai province. *Journal of humanities and social sciences Prince of Songkla University*, 16(2), 115-138.
- National Village and Urban Community Fund Commission. (2003). *About me*. <http://www.villagefund.or.th>
- Noknoi, C. (2022). Guidelines for self-development of SMEs entrepreneurs to the new normal. *Economics and Business Administration Journal Thaksin University*, 14(2), 83-106.
- Pisuthiratthananon, M. (1999). *Krok Si*. In *Encyclopedia of Southern Culture* (Vol. 2). Siam Press Management Co., Ltd.
- Ritchie, J., & Spencer, L. (2002). *Qualitative data analysis for applied policy research*. SAGE Publications.
- Sawadrath, N. (2023). The development of peaceful society of local leaders in Chaiyaphum province. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 8(4), 87-102.
- Sustainability Business Development Center, Stock Exchange of Thailand. (n.d.). *Business and community*. <https://setsustainability.com/page/community>

Thai Rice Mill Association. (2022). *Important events*. <http://www.thairicemillers.org>

Tonsiri, E. (2021). The idea of urban and regional planning and future planning of local government administration. *Journal of humanities and social sciences Prince of Songkla University*, 17(1), 43-67.

Traditional Objects of Everyday Use. (2021). *Local appliances*. <https://www.sac.or.th/>

Wongkaw, D. (2014). Management of community rice-mill factory participate with people according to the sufficiency economy along with local knowledge for sustainable self dependence to apply in commercial and industry of rice-farmer community enterprise at Tambon Kwean-hak in Chanthaburi. *The 4th Sustainable Rural Development Academic Conference, 2014*. Khon Kaen University.

Worapongpat, N., & Brorewongtrakhul, S. (2022). The development of online social media technology for agricultural tourism, Rai Khing rice mill community enterprise group. *Journal of Management Science Udon Thani Rajabhat University*, 4(4), 1-9.